

Initiativärende mot dåvarande Överförmyndaren i Gotlands kommun om handläggningen av ärenden om god man

Initiativet m.m.

Vid inspektion av Överförmyndaren i Gotlands kommun den 25–26 september 2006 gjordes vissa iakttagelser i två ärenden om godmanskap som föranledde mig att besluta fortsätta granskningen inom ramen för ett initiativärende.

En promemoria med i huvudsak följande lydelse upprättades.

AA

Den 8 januari 2002 beslutade Gotlands tingsrätt att anordna godmanskap för AA enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken avseende att bevaka hennes rätt, förvalta hennes egendom och sörja för hennes person. Till god man förordnades AA:s dotter BB. I en tjänsteanteckning den 12 januari 2002 antecknades följande rörande ett telefonsamtal med BB: ”Hon har redan fullmakt för att sköta moderns ekonomi. Behöver endast bevaka rätt och sörja för person. Befrias därför från årsredovisning.”

Därefter har, utöver en redogörelse den 20 februari 2006 för personlig omvårdnad m.m. och ett beslut den 13 april 2006 om att inget arvode skall utgå, inga handlingar inkommit eller upprättats i ärendet. Såvitt framgår av akten har inte heller några åtgärder i övrigt vidtagits i ärendet.

CC

CC inkom den 15 december 2005 till överförmyndaren med en ansökan om att godmanskap skulle anordnas för honom. Under ärendets beredning hos överförmyndaren framkom uppgifter om att det fanns behov av ett interimistiskt beslut om godmanskap.

Överförmyndaren ansökte den 21 februari 2006 hos Gotlands tingsrätt om anordnande av godmanskap för CC enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken avseende att förvalta hans egendom och bevaka hans rätt samt om att DD skulle förordnas som god man. Samma dag beslutade överförmyndaren att interimistiskt förordna DD som god man för CC i avvaktan på tingsrättens slutliga beslut. Den 1 mars 2006 inkom till överförmyndaren en skrivelse i vilken DD lämnade ”återbud till det uppdrag” hon blivit tilldelad.

Tingsrätten beslutade den 13 mars 2006 att i enlighet med ansökan anordna godmanskap för CC och att som god man förordna DD. Den 17 mars 2006 beslutade överförmyndaren att per den 13 mars 2006 entlediga DD från uppdraget som god man för CC och att per den 14 mars 2006 i stället förordna EE som god man.

Sedan överförmyndaren uppmanat EE att inkomma med en tillgångsförteckning, vände sig denna till överförmyndaren och uppgav att hon hade svårt att redovisa

ekonomin eftersom CC inte ville att hon skulle ha tillgång till hans konton. EE uppgav vidare att hon behövde uppdraget att förvalta CC:s egendom eftersom denne behövde hjälp med skuldsanering.

Den 2 maj 2006 beslutade överförmyndaren med stöd av 14 kap. 19 § föräldrabalken att tills vidare befria EE från skyldigheten att lämna årsräkning. Som skäl för beslutet angav överförmyndaren bl.a. följande: "CC har framfört att han vill ha god man för att hjälpa honom att sanera sina skulder. Räkningarna betalar de tillsammans och CC vill själv ha ansvar för sin ekonomi. EE skall, som god man, endast stötta och hjälpa, hon kommer inte att ha någon tillgång till CC:s bankkonton. Båda parter har inkommit med en överenskommelse om detta."

I ett beslut den 13 november 2006 förordnade överförmyndaren att EE inte längre skulle vara befriad från redovisningsskyldigheten med motiveringen att CC meddelat att han önskade att den gode mannen skulle hjälpa honom "fullt ut" med ekonomin. Vidare förelade överförmyndaren EE att komma in med en förteckning av CC:s tillgångar per den 13 november 2006.

Utredning

Ärendet remitterades till Överförmyndaren i Gotlands kommun för yttrande. Ordföranden i överförmyndarnämnden FF anförde i sitt remissvar följande.

AA

AA:s dotter har varit befriad från att lämna årsredovisning, detta på grund av att hon haft fullmakt att sköta AA:s ekonomi och behov av god man som förvaltar egendom har aldrig funnits. Det har tidigare varit sedvana att dessa ärenden har hanterats på så vis. Genomgång av alla akter har gjorts för att kontrollera de som eventuellt har befriats från att lämna redovisning.

Ett tiotal akter har hittats, den äldsta sedan tidigt 90-tal. Ställföreträdare och huvudman har underrättats och i de fall ställföreträdaren har fullmakt har det begärts upphörande om godmanskap gällande förvalta egendom. Anhållan om upphörande har översänts till Gotlands tingsrätt och ärendet har upphört. I övriga fall har ställföreträdaren underrättats om sin redovisningsskyldighet och redovisar numera.

Ärendet gällande AA var en av akterna som uppmärksammades och låg i turordning för att omhändertas. Ärendet kommer att hanteras på samma sätt som de tidigare. God mans uppdrag gällande förvalta egendom kommer att avslutas efter beslut från Gotlands tingsrätt.

CC

När det gäller CC ställdes undertecknad inför en situation där CC, med handläggares hjälp, ansöker om god man som förvaltar hans egendom. Har handläggare i någon form varit behjälplig med ansökan om god man förutsätter överförmyndaren att huvudmannen är informerad om vad godmanskapet innebär.

När begäran om förteckning gjordes och god man, i samråd med CC, skulle ta fram uppgifterna visade det sig att CC inte alls ville att god man skulle ha den insynen i hans ekonomi som redovisningsskyldigheten kräver. Han ville ha hjälp att reda ut sina skulder och önskade att god man skulle "sitta bredvid" och vara hans ekonomiska rådgivare/stöd när han betalade sina räkningar. God man, EE, hör av sig och informerar överförmyndaren om detta, hon skall utföra uppgifter som omfattar uppdraget förvalta egendom och önskar arvode. För att EE skulle vara berättigad till arvode för sitt arbete med att hjälpa CC att förvalta hans egendom kvarstod hennes förordnande. CC informerades och undertecknade en skriftlig överenskommelse. Den användes som underlag för att befria EE från att redovisa med stöd av 14 kap. 19 § FB.

Vid er senaste inspektion togs ärendet upp till diskussion av undertecknad, ärendet är det första av sin art men förmodan om att liknande fall kan uppstå finns. Undertecknad har därefter inhämtat information från kollegor och kommit fram till att det ej kan kvarstå ett uppdrag gällande att förvalta egendom med befrielse från att lämna redovisning. Detta då undertecknad inser att rättssäkerheten för huvudmannen, om denne får försämrat hälsotillstånd, är otrygg. EE har informerats om att godmanskapet gällande förvalta egendom skall upphöra, då har CC valt att överlåta sin ekonomi till god man. EE har inkommit med förteckning.

Tilläggs kan, att vi nu gått igenom de ärenden som varit befriade från årsräkning, den äldsta sedan tidigt 90-tal. Ställföreträdare och huvudman har underrättats och i de fall ställföreträdaren har fullmakt har det begärts upphörande om godmanskap gällande förvalta egendom. Anhållan om upphörande har översänts till Gotlands tingsrätt och ärendet har upphört. I övriga fall har ställföreträdaren underrättats om sin redovisningsskyldighet och redovisar numera.

Bedömning

Rättslig reglering

Enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken (FB) skall rätten besluta att anordna godmanskap för en person om han eller hon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person. Ansökan om anordnande av godmanskap enligt nämnda bestämmelse får enligt 11 kap. 15 § FB göras av förmyndare, den som ansökningen avser, eller om han eller hon har fyllt 16 år, av hans eller hennes make eller sambo och närmaste släktingar samt överförmyndaren. Kan rätten inte omedelbart fatta slutligt beslut i fråga om anordnande av godmanskap och den enskildes angelägenheter kräver omedelbar vård eller ett dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara för den enskildes person eller egendom ger bestämmelsen i 11 kap. 18 § första stycket FB rätten möjlighet att anordna godmanskap för tiden till dess ärendet slutligt avgörs. Enligt 11 kap. 12 § FB skall den gode mannen som utses vara en rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig man eller kvinna.

Förordnade gode män skall enligt 14 kap. 1 § FB inom två månader efter förordnandet lämna en företeckning till överförmyndaren över den egendom som de förvaltar. Vidare föreskriver 14 kap. 15 § FB en skyldighet för den gode mannen att före den 1 mars varje år inkomma med en årsräkning till överförmyndaren. I årsräkningen skall den gode mannen redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som stått under dennes förvaltning. Även huvudmannens tillgångar och skulder vid början och slutet av den tid som räkningen avser samt inkomster och utgifter skall redovisas. Om det med hänsyn till ställföreträdarens och den enskildes förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl får överförmyndaren enligt bestämmelsen i 14 kap. 19 § FB befria en ställföreträdare från att inge årsräkning. Ett sådant beslut får meddelas för ett visst år eller tills vidare. Lättnader i redovisningsplikten bör i första hand kunna medges om tillgångarna inte är av någon större omfattning. Det krävs emellertid också att överförmyndaren inte har anledning att anta annat än att ställföreträdaren

kommer att förvalta tillgångarna på ett tillfredsställande sätt (Föräldrabalken, En kommentar, del II s. 14:22).

AA

Tingsrätten har i beslut förordnat god man för AA för att bevaka hennes rätt, förvalta hennes egendom och sörja för hennes person. För att överförmyndaren skall kunna efterge den gode mannens redovisningsskyldighet måste en prövning av förhållandena i varje enskilt fall göras. I sitt remissvar har överförmyndarnämnden angett att det varit sedvana att befria ställföreträdare från redovisningsskyldighet om de haft fullmakt att sköta huvudmannens ekonomi. I detta fall har överförmyndaren – blott fyra dagar efter förordnandet – befriat den gode mannen från att inge årsräkningar. Beslutet återfinns enbart i en tjänsteanteckning och har grundats på att den gode mannen per telefon uppgett att hon sedan tidigare har fullmakt att sköta huvudmannens ekonomi. Jag anser att ett beslut om befrielse från redovisningsskyldighet måste dokumenteras på ett bättre sätt än vad som skedde i detta fall. Överförmyndaren kan inte ha haft någon kännedom om AA:s ekonomiska förhållanden när beslutet fattades, eftersom den gode mannen inte inkommit med någon tillgångsförteckning enligt 14 kap. 1 § FB. I och med sitt beslut frånhände sig överförmyndaren möjligheten att kontrollera hur den gode mannen skötte sitt uppdrag att förvalta huvudmannens egendom.

Om överförmyndaren och den gode mannen ansåg att det inte fanns något behov av god man såvitt avsåg att förvalta egendom borde överförmyndaren hos tingsrätten ha begärt att uppdraget i denna del skulle upphöra. Som förordnandet för AA nu var utformat hade dock överförmyndaren en skyldighet att kontrollera hur den gode mannen förvaltade huvudmannens egendom. Överförmyndaren har inte heller vidtagit åtgärder i ärendet efter det att beslutet om befrielse från redovisningsskyldighet fattats. Ett sådant beslut, som gäller tills vidare, bör emellertid omprövas emellanåt och överförmyndaren kan med lämpliga tidsintervall begära in en ny tillgångsförteckning (jfr mina synpunkter i inspektionsprotokoll från den 5–6 september 2005, dnr 3874-2005). Jag är mycket kritisk till överförmyndarens handläggning av detta ärende.

CC

Efter det att överförmyndaren lämnat in ansökan om anordnande om godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB till tingsrätten framkom det uppgifter som visade att det fanns behov av ett interimistiskt beslut om godmansskap. Med anledning av det fattade överförmyndaren ett interimistiskt beslut i frågan. Eftersom tingsrätten ännu inte anordnat något godmanskap för CC, saknade överförmyndaren emellertid lagliga förutsättningar att i ett interimistiskt beslut förordna god man. Överförmyndaren borde i detta fall ha inkommit med en begäran härom till tingsrätten.

Innan tingsrätten hade hunnit fatta något beslut meddelade den tilltänkte gode mannen att hon inte längre var intresserad av uppdraget. Överförmyndaren vidtog inte någon åtgärd med anledning av det. Tingsrätten kom att förordna DD som god

man. Överförmyndaren borde enligt min mening ha meddelat tingsrätten att DD inte längre var intresserad av uppdraget, så att tingsrätten kunde ha prövat lämpligheten av den person som i stället kom att förordnas som god man av överförmyndaren.

Även i detta ärende beslutade överförmyndaren att den gode mannen inte behövde inkomma med årsräkningar, trots att någon tillgångsförteckning enligt 14 kap. 1 § FB inte inkommit. De uttalanden som jag gjort om överförmyndarens hantering av ovanstående ärende gäller alltså även i detta ärende. Överförmyndaren har uppvisat en bristfällig hantering av ärendet som jag är mycket kritisk till.

Överförmyndarens handläggning av det nu aktuella ärendet har aktualiserat även frågan hur överförmyndaren bör hantera ansökningar om t.ex. god man, vilka ges in till överförmyndaren trots att det är tingsrätten som skall besluta i saken. Frågan är aktuell även i ett annat ärende här (dnr 3903-2006). Beslut i det ärendet kommer att meddelas senare. Jag avstår därför från att vidare kommentera överförmyndarens handläggning i detta avseende.

Avslutande kommentarer

Jag noterar att överförmyndaren nu har vidtagit vissa åtgärder vad gäller omfattningen av AA:s godmansförordnande och redovisningsskyldigheten för CC:s gode man. Trots det är jag mycket kritisk till överförmyndarens handläggning av dessa ärenden. Med den allvarliga kritik som ligger i det anförda avslutas ärendet.